

Felköszöntő a Berde-serleggel.¹

Az emlékezés serlege áll itt és arra hív, hogy emlékezzünk. Berde Mózsáról emlékezni, ah mindig fölemelő! . . . Berde Mózs! . . . Magyarország dicső korszaka vonul fel előttem, a nemzet megújulásának bámulatos korszaka; az a korszak, mikor a nemzet ereje, hogy a múlt mulasztásait pótolja, sietve s hatalmas méretekben dolgozik minden téren; mikor a nemzet ereje prófétiákba megy át, hőskölteményekbe ömlik, s édes lyrai dallamokban és lelkesítő zenében folyik; és a mikor a nemzet ereje, a lelkesülés mellé a tudományyal szövetkezve, nagy alkotásokat hoz az anyagi jóllét emelésére létre, mikor sziklába vág útat, új útakat nyit vagyonosodásának, az anyagi gyarapodásnak. Férfiak jelennek meg előttem, nagy alakok, kikben a nemzeti szellem és az értelmi erő oly csodásan nyilatkozott. És e nagy alakok csoportjában ő is ott áll szerény köntössében, Berde Mózs.

A ki ifjúságában hőskölteményt olvas, mikor a dicső korszak vívmányait, s mikor a nemzet alkotmányát fegyverrel kell megvédeni, Irnak utódihoz küldve, a jövőndő költőinek ihletére méltó, fenséges tárgyat, fényes önvédelmi harcztot ír be társaival a szabadság történelmébe. És a mikor a más helyütt vesztett csaták után a múlt emlékeiből él a nemzet s jóssai a csüggeteg lelkeknek egy jobb jövőndőt hirdetnek és az államférfiúi érzék azt sugallja: gyűjtsétek az erőt; nyelvében, műveltségében él a nemzet, készítsétek elő a jobb jövőndőt, erősítsétek intézményeiteket: ő gyűjt, gyűjt . . . s szívét, lelkét s egész élete munkáját, mindenét teszi fel a nagy czélra . . . távozik . . . de lehanyatlott teste fölött mint fejedelmi jóltevő fény-

¹ A főtanácsi gyűlés Berde-cbédjén.

ben lép elő, végakaratóban intézményünknek százezreket hagyva. A nagy alakok csoportjában áll Berde Mózsa!

Ott áll és ott fénylik, szerény köntösében is ragyogva fénylik tetteinek nagysága és a mi nélkül nagy tettek nem származhatnak, erkölcsi kitünősége által. Ő a magyar nemzeti eszmékért, a magyar nemzeti intézményekért, míveltségért nemcsak dolgozik, hanem tűr, szenved, hogy annak akadályait legyőzze, kitart, hogy felvirágoztatása erős eszközeit megszerezze; ő amaz erkölcsi tulajdonságoknak teljességében jelenik meg előttünk, melyek szükségesek a nemes és nagy dolgokra, minden korban szükségesek arra, hogy hazánknak éljünk, hogy nemzetünknek hű és méltó fiai legyünk.

Ha nem is érhetjük el ama nagy méreteket, a melyekben ő munkált, erkölcsi tulajdonságait követve, mi is munkálhatunk nemzetünk műveltségének nagy céljaira.

És a mikor kegyeletes érzéssel idézzük fel az ő alakját, példájából meritsünk buzdítást, hogy életünk törekvéseivel, áldozatainkkal szolgáljunk a nemzeti mivelődés szent ügyének, hogy egyházunk ezután is adhasson nagy fiakat, kiváló embereket a hazának s egészében, özszes intézményeivel legyen ezután is szép része a nemzeti miveltség munkájában, a haza nagyságának emelésében, a minthogy eddig is kivette abból részét szellemben és kivette részét anyagi áldozatban.

Lebegjen előttünk Berde Mózsa példája, s a többi, szellemben és jóltevésben dicsők társasága!

Az ő szellemük a mi erősségünk.

A meddig az ő szellemükben élünk, a magyar unitárius egyház élni fog, s élni nemzetünk!

PÉTERFI DÉNES.

IRODALMI ÉRTESITŐ.

Dr. Luther Márton művei. II. köt. Sajtó alá rendezte *Dr. Masznyik Endre*, a pozsonyi ág. ev. theol. akad. ig. tanára. Nagy 8r. 503 l. Pozsony, 1905. Ára 6 kor. — Luther műveiből magyar nyelven megjelent a második kötet. Világtörténelmi mozzanatok, a mit e könyv magában foglal. Luther a keresztény reformator, a fölvérezett litharezos és nemzeti hős teljes erejében lép ebben elő. „A német nemzet keresztény nemességéhez“ irt irat, melylyel e kötet kezdődik, a leghatalmasabb valláspolitikai mű, melyet valaha a kereszténység kebelében irtak. Az „egyház babyloni fogságáról“ pedig, mely a lelkek római igájáról, a hét szentségről szól, elsőrendű theologiai munkája a hitjavítóknak. Ezeken kívül még kilencz iratot tartalmaz e kötet s végződik a wormsi tárgyalások közlésével. Az egyes iratokat a theologiai munkásságban izmosult Dr. Masznyik fordította erőteljes nyelven, az iratokra vonatkozó leveleket pedig Márton Jenő, csakugyan pozsonyi tanár. Luther azt mondja egy helyen: nem „sok könyv“ kell, hanem „jó könyv“, e megjegyzéssel ajánljuk a Luther műveiből megjelent második kötetet.

Magyar Ev. Egyháztört. Emlékek. A Prónay nemzetség levéltárából kiadja *br. Prónay Dezső*. Sajtó alá rendezte *Stromp László*. Budapest, 1905. N. 8 r. Bevezetés. Előszó és 687 l. — A legszebb könyv, mely eddig a magyar prot. egyházirodalom terén megjelent. Finom papírával, szép betűivel dicséri a Hornyánszky-sajtót és becsületére válik áldozni kész főúri kiadójának. A tartalom nagy része a felvidék ev. egyházának üldöztetésével s a védekezéssel foglalkozik Thököly fölléptének idejétől a XVIII. száz végéig. Nagyon becses benne a wittenbergi egyetemen felavatott magyar papoknak jegyzéke 1540—1610-ig, az új papok rövid életrajzi adataival, mikben sok tanulságost találunk. Erdély és a Felvidék szászai vehetik e könyvnek legtöbb hasznát. Erdélyből 1543-tól kezdve sokan mentek Wittenbergbe, különösen Brassóból Honter biztatására. Ott járt Heltai, Dávid F., Basilius, Károli Péter, Egri és Tholnai Lukács; de egyik sincs a luth. papok közé fölvéve. Az unitáriusok nem is jártak azután Wittenbergbe, inkább az olasz egyetemeket keresték föl. Annál furesább, hogy a ref. tanulók kitiltották a 70-es években az ott sem levő unitárius diákokat. A magukat uraknak érző reformátusokat csakhamar a lutheránusok tiltják ki az egyetemről.

A lutheránus egyház múltjáról közöl tehát az egyháztörténelmi emlékek I-ső kötete érdekes felvilágosításokat. Érdekekkel várjuk a továbbiakat.